

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ FAKULTA

HUDEBNÍ UMĚNÍ

VIOLONCELLO

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**SMYČCOVÉ KVARTETO V ŽÁNROVÉ PLURALITĚ 21.
STOLETÍ**

Šimon Marek

Vedoucí práce : odb. as. Mikael Ericsson

Oponent práce: prof. Václav Bernášek

Datum obhajoby: 9. září 2019

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2019

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC FACULTY

Music Art

Violoncello

BACHELOR'S THESIS

**STRING QUARTET IN THE GENERAL PLURALITY OF THE 21ST
CENTURY**

Šimon Marek

Thesis advisor: odb. as. Mikael Ericsson

Examiner: prof. Václav Bernášek

Date of thesis defense: 9th September 2019

Academic title granted: MgA.

Prague, 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/magisterskou/disertační práci na téma

vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Práce se zabývá pohledem na podobu smyčcového kvarteta a jeho postavení v současném hudebním světě. Zároveň zkoumá vlivy různých směrů a stylů hudby, jak se do kvartetní hudby dostávají a jak ji ovlivňují. Jako příklady různých pojetí smyčcového kvarteta je zde rozebráno několik rozdílných souborů a uskupení, které jsou inovátory tohoto pilíře komorní hudby.

Abstract

The thesis deals with the view on the form and position of the string quartet in the contemporary music world. At the same time, he explores the influences of the different directions and styles of music that enter and influence quartet music. As examples of various string quartet concepts, several different sets and clusters are discussed, bringing innovation to the string quartet.

Klíčová slova

Smyčcové kvarteto, komorní hudba, jazz, crossover, nonaritifiální hudba

Keywords

String quartet, chamber music, jazz, crossover, nonaritifial music

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu práce odb. as. Mikaelu Ericssonovi za podnětné připomínky, které mi poskytl při tvorbě této práce.

Obsah

Úvod.....	8
1. Stručný přehled historie smyčcového kvarteta.....	10
1.1 Smyčcové kvarteto ve 20. století.....	10
2. Vliv nonartificiální hudby a dalších hudebních směrů na podobu smyčcového kvarteta	12
2.1 Jazz.....	12
2.2 Alternativní hudba	13
2.3 Mainstream	17
2.4 Crossover.....	18
2.5 Elektronická hudba.....	19
3. Příklady žánrové plurality v současné kvartetní provozovací praxi	24
3.1 Kronos Quartet.....	24
3.2 Vision String Quartet	31
3.3 Ebéne Quator	32
3.4 Atom String Quartet.....	36
3.5 Modern String Quartet.....	39
3.6 Danish String Quartet.....	41
3.7 Tana String Quartet.....	42
Závěr	45
Soupis pramenů a literatury.....	46

Úvod

Při pohledu do minulosti je zřejmé, že prolínání stylů a žánrů není jen záležitostí 20. a 21. století. Pro danou dobu je však charakteristická rychlost a intenzita tohoto procesu, jež má často za následek aktualizaci starších a vznik nových uměleckých počinů. Jednou z oblastí, kde lze tento vývoj pozorovat je fenomén smyčcového kvarteta.

Téma práce jsem si vybral díky svému dlouholetému zájmu o kvartetní hudbu. Při tvorbě mé bakalářské práce o významném jazzovém kvartetu Turtle Island Quartet jsem narazil na řadu dalších uskupení, která působí nejen na poli jazzu či vážné hudby, ale také elektronické a alternativní hudby nebo spojují více populárních žánrů. Toto téma mě zaujalo natolik, že jsem se rozhodl vypracovat ucelenější pohled.

V první části práce stručně nastíním základní historii smyčcového kvarteta a jeho vývoj. Dále se budu věnovat zásadní proměně hudební řeči, využití nových hudebních prostředků, zvukových možností a nové stylizace smyčcového kvarteta ve 20. století, jež významně přetvořila jeho původní podobu a započala zcela novou část vývoje.

Druhá část práce představuje výběr několika významných současných uskupení. Kvarteta jsou seřazena podle hudebního stylu, kterému se věnují, od soudobé vážné hudby přes jazz, alternativní hudbu, multižánrová a crossoverová uskupení až po hudbu elektronickou. Kromě popisu jednotlivých souborů je také v práci nastíněno, jaké jsou rozlišení v provozovací praxi, jaký je okruh recipientů, kde se tyto žánrové skupiny prosazují a jaká je jejich umělecká úroveň.

Cílem práce je nastínit nynější situaci smyčcového kvarteta především na poli nonartificiální hudby. V současné době se v hudbě mísí mnoho žánrů a stylů a vznikají tak neobvyklé syntézy nejen jednotlivých proudů, ale také velkých oblastí jako je artificiální a nonartificiální hudba. Cílem práce je poukázat na pronikání vlivů nonartificiální hudby do smyčcového kvarteta a na výsledek, ve který tento proces vyústil – tedy netradiční soubory, které stále udržují tradici smyčcového kvarteta, avšak ve zcela nových intencích. V neposlední řadě je mým cílem poukázat na stále

se udržující tradici smyčcového kvarteta a také jeho adaptabilitu v žánrové pluralitě 21. století, čímž se stává neotřesitelným pilířem nejen komorní hudby, ale celé hudební kultury.

1. Stručný přehled historie smyčcového kvarteta

Smyčcové kvarteto jako stěžejní hudební těleso a forma vzniklo v 18. století v období osvícenského racionalismu a klasicismu. Smyčcové kvarteto se stalo charakteristickým útvarem tohoto období. Soubor složený ze čtyř rovnocenných hlasů smyčcových nástrojů se stal pevným pilířem komorní hudby.

Forma kvartetu se vyvinula z vícevěté suity a je proměnlivá. Rané kvartety měly pět vět a postupem času se počet ustálil na čtyři věty. Původně neměly hlasy rovnocenné postavení, ale hlavní hlas přinášely první housle. Během romantismu byly hlasy víc prokomponované a došlo k jejich zrovnoprávnění.

Hudební řeč se v kvartetu vždy podřizovala požadavkům, které určovala doba. V klasicismu převládala periodicita, pravidelnost a jednoduché formy. Forma se postupně začala rozšiřovat, v období romantismu získala své postavení v kvartetu sonátová forma. Přestože zájem o kvarteto v tomto období zeslábl, jeho vývoj se nezastavil. V romantismu je hudební řeč založena především na asymetrii, rozvolnění témat, hlavním požadavkem je vyjádření citu a sdělení obsahu, čemuž je vše podřízeno.

Harmonická struktura kvarteta se rovněž časem proměnila. Zpočátku skladatelé komponovali jednoduché, homofonní, převážně durové skladby. S příchodem romantismu se harmonická škála rozšiřuje, přidávají se alterace, modulace a rozšířené akordy, homofonie se v dílech střídá s polyfonií. Od impresionismu do 20. století skladby přechází k rozšířené tonalitě či atonalitě

1.1 Smyčcové kvarteto ve 20. století

Ve 20. století došlo k zásadní přeměně hudební řeči ve všech oblastech umělé hudby. Autoři trpící vyčerpaností klasické hudební invence se začali obracet k užívání nových zvukových prostředků. Postupně dochází k rozpadu tradičních forem a požadavek líbivosti se mění na nutnost použití nových zvuků. Tento požadavek se skvěle vyjadřoval prostřednictvím různých systémů a řad, kterými se řídili autoři dodekafonie a seriality. Postupně se rozpadají všechny nosné

stavební prvky skladby, jako je téma, věta, melodie a forma. Hudební vývoj dospěl až k aleatorice a umění náhody. To vše se týkalo s menší či větší intenzitou také smyčcového kvarteta. Všechny nové prvky a prostředky využívají autoři v různé míře.

Smyčcové kvarteto v sobě nese silnou tradici, která je však schopná vstřebat a využít i nové hudební možnosti. Řada kvartetních souborů se dnes věnuje interpretaci hudby 20. století, která přináší do hry zcela nové technické požadavky. Směřování současné artificiální hudby je často pro „běžné posluchače“ příliš nesrozumitelné. Také proto se některé soubory zaměřují na interpretaci crossoverové či jazzové hudby, která je pro širší publikum přijatelnější.

2. Vliv nonartificiální hudby a dalších hudebních směrů na podobu smyčcového kvarteta

Je nesporné, že dnešní masově se šířící populární hudba rovněž zasáhla do podoby smyčcového kvarteta. Je to patrné ze vznikajících souborů, ale také z jejich repertoáru, který se často od artificiální hudby odklání, či dochází k nejrůznějším syntézám. Při pohledu do historie vývoje některých směrů lze zřetelně vysledovat souvislosti s dnešním stavem kulturního dění. Významnou roli v syntézách současného kvartetního repertoáru a také v celkovém stylu interpretace hraje jazz, dále se umělci často přiklánějí k alternativní hudbě, crossoveru a neméně důležité proměny přinesl nástup hudby elektronické.

2.1 Jazz

Jazz je natolik svébytná forma hudby, že je těžké jej konkrétně zařadit. Jazz spadá do nonartificiální hudby 20. století, ale některé jeho podoby lze zařadit i do hudby vážné. Počátky a následný prudký rozvoj můžeme přiřadit k počátku 20. století v americkém New Orleans, odkud se tento styl rychle rozšířil do New Yorku, Chicaga a postupně i do Evropy.

První styl jazzu se označuje jako new orleanský, podle přístavního města New Orleans, kde vznikl. Ve městě docházelo k mísení afroamerické hudby, hudby španělské a latinskoamerické. Díky poloze města, tamnímu přístavu a celé řadě hudebních podniků a klubů zde bylo ideální prostředí pro střetávání kultur a vlivů. Zhruba v období první světové války a hospodářské krize se stal jazz velmi populární a oslovoval široké publikum. V tomto období začal tento hudební styl ovlivňovat autory vážné hudby např. George Gershwin.

Významný vliv na šíření jazzu měl vnik rozhlasových přijímačů. Díky jejich rozšíření nastal po první světové válce velký boom jazzové swingové hudby. Do tohoto období patří významné osobnosti jako např. bratři Dorseyovi, Duke Ellington nebo Glenn Miller a jazz se stal komerční záležitostí. Swing je také obdobím velkých

big bandů, ve kterých se poprvé uplatňují smyčcové nástroje. První střetnutí jazzu se smyčci tedy můžeme datovat kolem 30. let 20. století.

Po určité době swingová éra skončila vyčerpáním a hudebníci prahli po něčem novém. Tím se stal bebop, který byl v podstatě alternativním směrem hudby. Novým požadavkem byla nepředvídatelnost, různorodost, asymetričnost, polyrytmy a polyharmonie. Do jazzu také vstupuje improvizace, která se postupně stává nedílnou součástí jazzových skladeb. Smyčcové kvarteto jako takové můžeme v jazzu najít na albu *The Modern Jazz Quartet and Guests: Third Stream Music* z roku 1959, kde hrají dvě kvarteta - jazzové *Modern Jazz Quartet* a smyčcové *Beaux Art String Quartet*. Nejvyužívanějším smyčcovým nástrojem v jazzu byl kontrabas a ve středu zájmu byl také smyčec, kterým hudebníci tvořili neobvyklé zvuky například hraním dřevem. Smyčec byl využíván i při hraní na bicí nástroje.

Tak jak se měnil hudební zvuk umělé hudby, tak i jazz se postupně posouval k nové zvukovosti. Od šedesátých let lze mluvit o moderním jazzu, který z historického hlediska nejvíce využívá smyčcové nástroje. Jedná se o uvolnění hranic a požadavků, autoři začínají experimentovat s novým zvukem a zcela se rozvolňuje forma improvizace. Ideálním prostředkem pro vytváření nového zvuku je smyčcové kvarteto. Průnik tohoto stylu do současné kvartetní praxe lze vidět u *Kronos Quartet*, *Turtlle Island Quartet*, *Atom String Quartet* a *Vision String Quartet*.

2.2 Alternativní hudba

Definice alternativní hudby je poměrně komplikovaná. Alternativní hudba je subkulturou většího celku alternativní kultury. V 70. letech 20. století vniklo na západě alternativní hnutí, které se vyznačovalo odmítáním komerční, moderní konzumní společnosti. Alternativní kultura v podstatě označuje vše, co je odlišné od nejvíce populárního středního proudu – mainstreamu. Setkat se můžeme také s termínem Youth Coulture, který v článku pro Českou televizi zmiňuje Petr Hrabalík.

Alternativní hudba je v podstatě protikladem ke střednímu proudu populární hudby. Umělci patřící k alternativě se chtěli odlišit, nechtěli být součástí většího celku. Prioritou alternativních umělců je umělecké sdělení a svoboda tvorby.

Podobné hodnoty pak vyhledávají i posluchači alternativní hudby, kteří hledají uměleckou kvalitu, hodnotu, originalitu a v neposlední řadě vyjádření určitého názoru, se kterým se ztotožňují. V alternativních kapelách je důležitý text.

Vzhledem ke společenským, sociologickým, politickým, ekonomickým a dalším změnám se časem to, co je nyní považováno za alternativní mění. Jádro zůstává stejné, avšak aktuální okolnosti mění podobu alternativní hudby stejně významně, jako například geografická působnost. Každá oblast má svůj specifický vývoj a to platí i pro alternativní hudbu.

V československém prostředí se pokusil alternativní hudbu definovat Josef Vlček, který ve svém článku ve zpravodaji z 9. Pražských jazzových dnů v roce 1979 popsal tyto zásady:

„1. Není rozdílu mezi manipulací s mladým talentem kdekoliv na světě. Všude je podřizován normám, na nichž systémy stojí. Buď na obchodních, nebo ideologických.

2. Umělecké normy našich médií v oblasti zábavného průmyslu jsou špatně maskovaným pláštěm prospěchářství, alibismu, korupce, omezenosti, konservatismu a nedynamické aplikace dialektického materialismu.

3. Výsledkem těchto norem je playbacková, rozjásaná televizní maloměstšácká kultura a jazz rocková zvukomalba do filmů. Vše se kryje nadnesenými pojmy jako „umělecká kvalita“, „nadčasové hodnoty“ apod. O tom, co nás přežije, rozhoduje doba a čas, nikoli soudy příslušně vyškolených odborníků.

4. Alternativní hudba je proud, který se snaží vytvářet svébytnou hudbu mimo obchodní a estetický diktát médií. Patří do ní folkoví zpěváci i experimentální kapely, bourající vžitě konvence, pro něž jsou naše disco studia uzavřena.

5. Cílem hudby je vyjádřit takovou myšlenku, kterou nemá možnost vyjádřit žádný jiný druh umění. Nikdy se nesmí ztratit ta kapela, která má lidem co říci, i když přitom zpěvák dokonale neintonuje nebo bubeník vypadává z rytmu.

6. Teprve z myšlenky se rodí forma, nikdy naopak.

7. Na muziku není třeba absolventského diplomu z konzervatoře. V některých případech je takový diplom i brzdou.

8. Síla leží v nových, nastupujících generacích. Ty je třeba přitáhnout a zbourat jejich strach ze zkušenějších.

9. Umělec nepotřebuje žádný glejt na to, aby byl umělcem. Rekvalifikační zkoušky ponižují. Každý se ohání Beatles – a ti ani neznali noty.

10. Není pravda, že umění má jen lidi bavit, ale taky nesmí jen mentorovat a poučovat. A když – od toho je tu umělecký průmysl od Eltona Johna po falešně realistický Dietl-rock Katapultu. Alternativní hudba nenabízí takové zboží denní spotřeby.

11. I negativní reakce je pozitivní, když kapela vyprovokuje posluchače k přemýšlení.

12. Nejzbytečnějšími kritickými měřítky jsou technická zdatnost, perfektnost a blízkost k modernímu jazzu nebo klasické hudbě. Zdůrazňována budiž snaha po originalitě, spontánnost a svéráznost. Upřímnost se rozumí sama sebou.

13. Alternativní hudba není systémem hvězd; vycvičenými tvory v roztleskávaných sálech nás dost krmí komerční kultura. Hlavní je muzika, pak teprve její tvůrce.

14. Nešpiňme se s konzumní kulturou. Peníze, které z této spolupráce koukají, jsou příliš draze vykoupeny. Dělají z umělce slouhu a otroka, nutí ho vytvářet věci, s nimiž nesouhlasí. Ale i s tím nejčistším úmyslem se musí vždycky zeptat: Komu tím slouží? Taktika „ústupek za ústupek“ je nepřijatelná.

15. Cvičit, cvičit, cvičit. Jen mít kde! Budoucnost se však na tyto potíže nikdy neptá.

16. Na vlastní nahrávací studia a gramofonové desky zatím nemáme. Ale dobré dílo přežije i bez toho. The Primitives Group nenatočili jedinou nahrávku a přesto si o nich nová generace má co povídat.

17. Nebojte se nahrávat sami. Stačí dva magnetofony a už to jsou čtyři stopy. Seržant Pepper nebyl natočen na víc! A místo desek? Magnetofonové pásky nebo kazety.

18. Není ani příliš mnoho možností ke koncertování. Kulturní pracovníci budou ještě dlouho uvažovat v dimenzích, které jsme už dávno překonali. Necht' je proto každý koncert pamětihodnou událostí, o níž se budou dlouhou dobu vyprávět legendy.

19. Syntetizér není jediným zdrojem elektrického zvuku.

20. Nevěřte předstíranému progresu. Niemen¹ a SBB² jsou tu proto, aby lidi dezorientovali, aby jim prezentovali dávno zastaralou řemeslnou práci jako krok vpřed. Pokrok tkví v hledání – třeba neúspěšném – a ne v drmolení omletých formulí.

21. Alternativní hudba není žádný underground, dobrovolně se izolující od reality. Alternativní hudba nezmění svět, ba ani jen naši kulturu, není příčinou jeho budoucích změn, ale důsledkem jeho krize.“

Tyto body nejsou platnými kritérii pro tvorbu a zařazení alternativní hudby, ale pouze sumarizací určitých představ o tom, co tato hudba představuje. Jak sám autor píše:

„Tyto teze nechtějí být žádným manifestem nějakého nového hudebního obrození, ale prostým pokusem shromáždit naše představy o cílech a možnostech, které má (nebo by měla mít) neustálým hudebním kvasem pulzující scéna mladých hledačských kapel. Je to defakto jen námět k úvaze, předběžná pravidla hry, pokus o obnažení vztahů mezi komerční kulturní scénou a námi. Čím důrazněji z nich vysvitne váha, jež je kladena především na morálku mladých, tím lépe.

Přesto si však tyto teze nečiní nároků být závaznými pro všechny kapely. Naopak, jediným vpravdě závazným pravidlem je tvůrčí volnost. Alternativní kapela může být elektrická, akustická, ovlivněná Zappou, jazzovou novou vlnou i orientální hudbou, lidovým blues, punkem i moravským folklórem, dětskou říkankou i absolutní poezií.“³

¹ Czeslaw Niemen (1939 - 2004) – v 60. letech se zabýval mícháním žánrů rocku, jazzu a art rocku.

² Hudebník Czeslaw Niemen založil společně s Józefem Skrzekem, Apostolise Antymosem a Jerzym Piotrowským skupinu Grupa Niemen, se kterou dosáhli úspěchů po celé Evropě. Kvůli neshodám se později hráči od Niemena odtrhli a vytvořili vlastní skupinu SBB. Zkratka nejprve znamenala Silesian Blues Band, později Szukaj, Burz, Buduj – česky Hledej, boř, buduj.

³ HRABALIK, Petr. Úkoly české alternativní hudby. In: *Bigbít: Internetová encyklopedie rocku* [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/ceskoslovensko/clanky/193-ukoly-ceske-alternativni-hudby/>

Zastánci a představitelé alternativní hudby, potažmo kultury, se vyhraňují proti průměrnosti a svým specifickým životním postojem, chováním a vyjadřováním, se liší od kultury, kterou uznává většina.

2.3 Mainstream

Mainstream je označení pro tzv. střední proud populární hudby od 60. let 20. století. Jedná se o hudbu, která má v dané chvíli největší popularitu u většiny posluchačů. Prvořadé pro interprety je především počet posluchačů a prodejnost nahrávek. Umělecká kvalita a úroveň je v podstatě až nežádoucí. Většinová společnost preferuje především hudbu k odpočinku, tedy jednoduché žánry a umělecká hodnota zde není prioritou. Tvorbu mainstreamových hudebníků je mnohdy těžké zařadit do konkrétního stylu či hudebního žánru, vzhledem k tomu, že v každé své skladbě reagují na aktuální potřebu posluchačů a módní trendy.

Posluchač mainstreamu požaduje od hudby především líbivost, jednoduchost, možnost poslechu bez přemýšlení a relaxaci. Tyto hodnoty jsou zcela opačné, než jaké požaduje posluchač alternativní hudby – tedy hudební sdělení, uměleckou kvalitu a originalitu.

Hudbu však nelze rozdělit pouze na střední proud a alternativní směr. Existuje i řada dalších hudebních směrů, které nelze přiřadit ani k jedné skupině jednoduše proto, že nesplňují základní rysy těchto stylů, či se pohybují někde mezi nimi. Často je těžké určit, kde se nachází hranice alternativy či mainstreamu a co se již za ně považovat nedá. Každopádně tato hudební subkultura existuje již dlouhá desetiletí a neustále se proměňuje.

V současné době i tyto směry ovlivňují smyčcová kvarteta napříč světem ať už v podobě populárních hitů aranžovaných pro smyčcové kvarteto (např. Kronos Quartet – hudba z filmu Pulp Fiction) či snahou odlišit se od stávající hudební produkce originalitou a svobodným vyjádřením bez hranic.

2.4 Crossover

Anglický termín crossover v překladu doslovně znamená „přejít přes“. Tento nový fenomén lze popsat jako mísení žánrů či fúzi. Termín crossover označuje hudbu, která spojuje více hudebních žánrů. Často se jedná o umělce, kteří se řadí k určitému hudebnímu žánru a do své interpretace či skladby vložili prvek z jiného žánru.

Crossoverová hudba je fenoménem 21. století, avšak vývoj tohoto odvětví započal již na počátku 20. století. Nejdříve to byl především proces přejímání inspirací, což se dá v podstatě považovat za základní stavební kámen crossoverové hudby. Francouzský skladatel Maurice Ravel napsal v roce 1927 druhou houslovou sonátu, ve které se objevuje část nazvaná „Blues“, která jasně odráží prvky jazzu a blues. Postupem času docházelo ke stále většímu mísení hudby a to jak na poli hudby artificiální, tak populární.

Záměrem crossoverové hudby je především oslovit širší publikum. Velkou zásluhu má tento směr především na popularizaci klasické hudby, která se díky tomu dostala k široké škále posluchačů, a to i takovým, kteří by si pravděpodobně klasickou hudbu sami od sebe neposlechli.

Je řada způsobů tvorby crossoveru. Nejčastěji bývá klasická skladba začleněna do popové písně. Největší popularity dosáhly skladby J. S. Bacha, Vivaldiho *Čtvero ročních dob* a *Canon in D* Johanna Pachelbela. Dalším způsobem tvorby je přidání perkusí v tanečním rytmu, případně dalších elektronických nástrojů do klasického díla. Tuto metodu používá například houslistka Vanessa Mae.

Crossover se objevuje jak v populární hudbě, tak i v hudbě klasické. V populární hudbě mísí nejrůznější styly jako pop, rock, country, disco, dance a také klasickou hudbu. Jedním z nejúspěšnějších crossoverových umělců se stal Elvis Presley, který úspěšně kombinoval pop, country a rhythm and blues.

Při mísení populárních stylů s klasickou hudbou často dochází k popularizaci známé klasické melodie. Interpret ji například otextuje a přidá rytmický taneční podklad či jiný doprovod. Skvělým příkladem je americká skupina The Toy, která v roce 1965 vydala píseň *A Lover's Concerto*, ve které použila známý *Menuet G dur*

Johanna Sebastian Bacha. Změnou metra z menuetového $\frac{3}{4}$ taktu na $\frac{4}{4}$ vytvořili oblíbenou populární píseň. V roce 1972 přišla britská skupina Apollo 100 s hitem *Joy*, který byl v podstatě předělánkou Bachovy kantáty *Jesu, Joy of Man's Desire* BWV 147. Interpreti vytvořili z kantáty populární píseň za pomoci elektrické kytary, bicích a také syntetizérů. Takových příkladů lze najít v hudbě nespočet. Mezi nejoblíbenější a nejpoužívanější artificiální skladatele používané v populárním crossoveru je J. S. Bach, L. van Beethoven, J. Brahms, A. Vivaldi a J. Pachelbel.

Na poli artificiální hudby lze hovořit o „klasickém crossoveru“. Princip fúze a mísení zůstává stejný, tento pojem se však dá také vztáhnout na situaci, kdy udělá umělec z klasické (artificiální) skladby v podstatě komerční záležitost. Tedy jí proslaví natolik, že se stane masovou záležitostí a splňuje tedy jakousi „podmínku“ crossoveru, tedy oslovit co nejširší publikum, popularizovat a zvyšovat prodeje na maximum. Jako příklad můžeme uvést Lucianna Pavarottiho, který v roce 1990 zazpíval známou Pucciniho árii *Nessun Dorma* z opery *Turandot* při zahájení mistrovství světa ve fotbale. Tímto vystoupením Pavarotti oslovil obrovské davy lidí, ať už měli k opeře blízko, či nikoliv.

Důležitým hlediskem crossoveru je také marketing. Tvorba v tomto stylu je v podstatě podřízena následné prodejnosti nahrávek.

Mezi významné umělce zabývající se crossoverem patří zpěvák Andrea Bocelli, Sarah Brightman, Charlotte Church a Il Divo. Jedením z prvních instrumentálních klasických crossover umělců byl houslista Nigel Kennedy, který měl v repertoáru širokou škálu hudebních stylů. Dále je to např. houslistka Vanessa Mae, violoncellista Yo Yo Ma, David Garret, James Galway či duo 2CELLOS. Všichni tito umělci se věnují artificiální hudbě, ale později zahrnuli do svého repertoáru také crossoverové kusy.

2.5 Elektronická hudba

Elektronická hudba se začala vyvíjet při střetu artificiální hudby s novými technologiemi záznamu a zpracování zvuku. Jedná se o experimentální hudební

směr, který se vyvíjel v podstatě od počátku 20. století především v Evropě, USA a Japonsku. Doktor Martin Flašar uvádí tuto definici: „*EAH je takový druh hudby, ve kterém je při produkci materiálu, jeho zpracování či kompozici využívána elektronická technologie.*“⁴

Termín „elektroakustická hudba“ je využíván především na poli české artificiální hudby. V ostatních odvětvích se ujal spíše název „elektronická hudba“.

Z hlediska zkoumání je elektronická hudba ve vážné i populární hudbě poměrně problematická. Chybí zde časový (historický) odstup a také rozpad tradičního procesu kompozice a interpretace díla vyžaduje zcela nový přístup ve vnímání a hodnocení.

Proces tvorby elektronické hudby je většinou založen na tvorbě autora/skladatele a počítačového inženýra, kteří pracují se zvukovým záznamem. Zaznamenané zvuky se následně transformují a zpracovávají se nejrůznějších syntéz. Zvuky se díky mikrofonom analyzují a následně modifikují v různých parametrech, jako je frekvence, barva, dynamika atd. Při realizaci elektronické hudby je v podstatě vyloučen přímý interpret. Výsledné dílo je zaznamenáno na paměťové zařízení a prováděno poslechem ze záznamu. Někteří umělci také pracují s živým hráčem přímo při vystoupení. Elektroakustická hudba má několik typů:

Francouzská konkrétní hudba (*musique concrète*) se vyvíjela od roku 1948 a je nejstarším druhem. Autoři pracují s přirozeným zvukovým materiálem, jako jsou hudební či přírodní zvuky. Hlavním představitelem této hudby byl francouzský umělec *Pierre Schaeffer*.

Německá elektronická hudba (*Elektronische Musik*) je hudba od 50. let 20. století, která byla produkována synteticky prostřednictvím generátorů, filtrů a syntetizérů tónů a šumů a byla uložena na magnetický pásek. Tento termín navrhl *Werner Meyer-Eppler*. Koncem 50. let se prosadil název „elektroakustická hudba“, který vyjadřuje syntézu a existenci francouzské konkrétní a německého směru

⁴ FLAŠAR, Martin. *ELEKTROAKUSTICKÁ HUDBA* [online]. 2015 [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps15/eah/web/media/Elektroakusticka_hudba.pdf. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav hudební vědy, str. 7.

elektronické hudby. V dnešní době se používají oba pojmy elektronická i elektroakustická hudba.

Počítačová hudba (angl. computer music) provozovaná od roku 1957 je hudba tvořená počítačem a jedná se o digitální technologii.

Akusmatická hudba (musique acousmatique) se vyčleňuje v roce 1966. Její název je odvozen od pythagorejského fenoménu akusmatikoi. Aby se žáci dokonale soustředili na výklad, byl učitel při výuce skryt za závěsem, tudíž byli připraveni o vizuální zážitek. Akusmatická hudba rovněž neposkytuje vizuální zážitek, je tedy reprodukována v prostoru.

Významným druhem elektroakustické hudby je její živé provozování (ang. Live Electronic Music). Tato hudba vzniká při koncertě živých hráčů, kteří využívají zpěv a hlas, hrají na tradiční či elektroakustické nástroje a jejich zvuk je v tom okamžiku elektronicky modifikován autorem nebo dalším člověkem. Jedním z nejznámějších elektroakustických nástrojů je Moogův syntetizér, vynalezen Robertem Moogem v roce 1963, který značně rozšířil užití elektroakustické hudby. Na živém koncertě použil poprvé elektronické nástroje americký skladatel *John Cage* v díle *Imaginary Landscape*.

Vzhledem k tomu, jak náročný je proces tvorby elektroakustické hudby především na technické zázemí, její tvorba byla v historii vázána především na velká rozhlasová, televizní, výzkumná a vědecká centra a pracoviště⁵. V dnešní éře osobních počítačů se přístup k tvorbě více individualizoval.

⁵ ♣ Club d'Essai, Radiodiffusion-Télévision Française, Paříž, nyní Groupe de Recherches Musicales, součást Institut National de l'Audiovisuel

♣ Tape Music Studio, Columbia University, New York, nyní Columbia-Princeton Electronic Music Center

♣ Studio für Elektronische Musik, (Nord)Westdeutscher Rundfunk, Köln am Rhein

♣ Electronic Music Studio, NHK (Japonský rozhlas)

♣ Studio di Fonologia, Radio Audizioni Italiane, Milano, uzavřeno v roce 1977

♣ Studio Eksperymentalne, Polskie Radio, Varšava

♣ Elektronmusikstudion (EMS), Sveriges Radio, Stockholm, nyní Elektroakustisk Musik i Sverige (EMS), součást Swedish Concert Institute

♣ Studio de Musique Electronique de Bruxelles (APELAC), Brusel, uzavřeno 1967

♣ Estudio de Fonología Musical, University of Buenos Aires, uzavřeno 1973

Zcela jiné odvětví tvoří elektroakustická hudba na poli neartificiální hudby, tedy hudby populární. Ve své podobě zde plní hudba především funkční účely, tzn. hudba taneční, filmová, hudba k počítačovým hrám nebo třeba mobilní vyzvánění.

S vývojem populární elektroakustické hudby souvisí vznik nových nástrojů – elektrotonů. Při pohledu do historie syntetizérů se lze vrátit až do 18. století, kdy byl vynalezen mutační orchestrion⁶, elektrostatická zvonkohra a elektrické cembalo. Ke konci 18. století vniklo teleharmonium. K využívaným elektromechanickým nástrojům patří také Hammondovy varhany a již zmíněný Moogův syntetizér. Za „nástroje“ tohoto hudebního odvětví lze bezesporu považovat také mikrofon a potažmo celé nahrávací a hudební studio.

Elektronické nástroje a vůbec elektronická média v podstatě propojila svět artificiální a neartificiální hudby 20. století. Flašar se k tomuto tématu vyjadřuje následovně: *„Po přehodnocení postojů moderní kultury, nejpozději v 60. letech 20. století, dochází z mnoha důvodů ke stírání hranic mezi vysokou –střední –nízkou kulturou k pronikání vzájemných vlivů napříč žánry a styly. Elektronická média v tomto procesu sehrávají klíčovou roli, coby formy komunikace a vyjadřování, které jsou nezávislé na svých obsazích. Média tedy nevnášejí do zprostředkovaných obsahů žádná esteticky hodnotící či taxonomická kritéria a stávají se přirozeným místem setkávání rozličných obsahů.“*⁷

♣Electronic Music Studio, University of Toronto

♣San Francisco Tape Music Center, nyní Tape Music Center, Mills College, Oakland, Kalifornie

♣Studio voor Elektronische Muziek, University of Utrecht, nyní propojeno s Institut voor Sonologie, Royal Conservatory, Haag

♣Studio EAH při Československém rozhlasu v Plzni (Flašar, 2015)

⁶ Mutační orchestrion nebo také *Denis d'Or (Zlatý Diviš)* sestavil zřejmě v roce 1730 vynálezce hromosvodu Prokop Diviš. Nástroj měl skříň ze dřeva, klaviaturu a kovové struny, které rozechvíval pedál. Orchestrion měl čtrnáct rejstříků, kterými byl schopen napodobit zvuky mnoha nástrojů např. fagotu, horny, klavíru, cembala, harfy a dalších. Po vynálezcově smrti byl nástroj uložen ve vídeňském dvorním muzeu. Následně jej měl císař Josef II. věnovat varhaníkovi, po jehož smrti se nástroj ztratil.

⁷ FLAŠAR, Martin. *ELEKTROAKUSTICKÁ HUDBA* [online]. 2015 [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps15/eah/web/media/Elektroakusticka_hudba.pdf. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav hudební vědy, str. 89.

Průnik a syntézu elektronické hudby a smyčcového kvarteta představuje jedinečné francouzské kvarteto Tana Quator.

3. Příklady žánrové plurality v současné kvartetní provozovací praxi

Jak již bylo nastíněno předchozí kapitole, současné trendy pronikají vzájemně napříč hudebními žánry. Ani smyčcové kvarteto za dobu své existence neuniklo přeměně a vývoji. V posledních letech do tohoto tradičního uskupení pronikly v podstatě všechny současné styly, čímž započala zřejmě úplně nová kapitola smyčcového kvarteta.

Z historického hlediska byly vždy kompozice ovlivněny současnými trendy, ovšem snad nikdy v historii neexistovalo tolik stylů, žánrů, proudů a směrů jako v současnosti. Hudební svět je nyní ovlivněn masmédií, sociálními médii a všeobecným sdílením, což způsobuje rychlé šíření a skvělou dostupnost všeho materiálu všem.

V této žánrové pluralitě se vyvíjí řada souborů a každý se s tím vyrovnává po svém. V rovině interpretační i kompoziční vznikají neobvyklé počiny, které jsou však při bližším zkoumání logickým vyústěním celé současné situace.

3.1 Kronos Quartet

Soubor založil houslista David Harrington v roce 1973. Inspirací k založení vlastního kvarteta bylo vyslechnutí díla *Black Angel* pro elektrický kvartet amerického avantgardního skladatele George Crumba⁸. Skladba vznikla v roce 1970 a je inspirována

Obrázek 1 Kronos Quartet

⁸ George Crumb (*1929) je americký skladatel známý svými inovativními technikami skladby. Ve svých dílech využívá elektronické efekty instrumentálních nástrojů i hlasu. Využívá často syčení, křik, šeptání a jiné projevy. Za svou tvorbu získal řadu ocenění, k těm nejvýznamnějším patří cena Grammy a Pulizterova cena za hudbu.

probíhala. V kompozici Crumb využívá nejen elektrické smyčcové nástroje, ale také hru na sklenice, mluvené slovo a nejrůznější elektronické efekty. George Crumb často spojuje kontrastní hudební žánry a styly, prolínají se zde lidové a folklórní inspirace, klasická hudba, orientální hudba, programní hudba a v neposlední řadě i řada mysteriózních symbolů a také divadelní prvky. O tomto originálním autorovi píše Miloš Navrátil ve své knize následující: „*George Crumb (1929) je originální, stylově těžko zařaditelný a poměrně osamocený americký skladatel. Jeho největší síla nespočívá ve strukturálním zpracování hudební skladby v tradičním slova smyslu, ale v imaginativnosti jeho zvláštních, synteticky pojatých uměleckých děl. Využívá prakticky celého zvukového univerza, kterým je člověk obklopen – je inspirován zvuky přírody, folklórními (i orientálními) prvky, tradičními historickými styly i témbrovými momenty, využívá vysloveně tonální plochy i elektroakusticky upravené tóny, zesílené šepoty, šumy, zpívání a hraní do strun klavíru atd.*“⁹

Při poslechu skladby *Black Angel* je zřejmé, jakým směrem se chtěl David Harrington s novým kvartetem ubírat, a to se mu posléze také povedlo. Jeho jedinečná umělecká vize byla zkombinovat klasické kvarteto, jeho hlubokou zkušenost a tradici spolu s neustálým hledáním nových možností zvuku a vyjádření. Kvarteto začalo po svém vzniku stavět repertoár na dílech autorů 20. století a soudobých autorů, především A. Weberna, A. Schnittkeho a B. Bartóka. Ze současných skladatelů hráli například Vladimira Martinova či Sahba Aminikia. U vážné hudby však nezůstali a začali provádět hudbu jazzových umělců jako je Thelonius Monk či Charles Mingus, pustili se také do rocku spoluprací s Jimem Hendrixem a Sigurem Rosem. Ani tato široká škála jim nestačila a nový směr nabrali interpretací skladeb umělců, jejichž žánr se již skutečně nedá popsat například vizuálního umělce Trevora Paglena či multižánrového umělce Laurie Andersona.

Nedílnou součástí práce kvarteta je dlouholetá úzká spolupráce s řadou předních světových skladatelů. Nejužší spolupráci mělo kvarteto se skladatelem Terryem Rileyem se kterým nahráli 6 alb. Pevnou a dlouhou spolupráci mělo kvarteto celých 25 let s polským skladatelem Henrykem Goreckim, jehož smyčcová kvarteta rovněž nahráli. Kvarteto spolupracovalo při nahrávání kvartetů také s Philipem Glassem. Kromě samotných autorů a skladatelů kvarteto spolupracuje s celou řadou výkonných umělců, se kterými společně vytvořili mnoho neobvyklých projektů.

⁹ NAVRÁTIL, Miloš. *Nástin vývoje evropské hudby 20. století*. Ostrava: Montanex, 1996. ISBN 80-85300-26-5. str. 153.

Kronos účinkoval živě například s Paulem McCartneyem, Patti Smithem, Davidem Bowiem, Allenem Ginsbergem, Jarvis Cockerem a řadou dalších. Mimo jiné se na jednom jevišti potkali s kolegy z Modern Jazz Quartet. Vzhledem k tomu, že záběr kvarteta je neuvěřitelně široký, spolupracují také s řadou choreografů, kteří na jejich hudbu tvoří taneční sestavy jako například Merce Cunningham či Twyla Tharp.

Kvarteto se podílelo také na hudbě k několika filmům. Společně nahráli hudbu k filmům *Mishima: A Life in Four Chapters* Paula Schradera z roku 1985, k hudební komedii *True Stories* z roku 1986, dále film *Nelítostný souboj* v anglickém originále *Heat* režiséra Michaela Manna z roku 1995. V roce 1999 nahrálo kvarteto hudbu k filmu *Dracula*, o rok později k filmu *Requiem za sen* (anglický originál *Requiem for a Dream*). Dále to byla hudba k filmu *21 Gramů* (2003), *Fontána* (2006), k dokumentu *Jak přežít mor* (*How to survive a Plague*, 2012), *Dirty Wars* (2013) a *Zelená mlha* (*The Green Fog*) z roku 2017.

Kronos kvartet je neobyčejně aktivní v nahrávání. Od svého vzniku již členové natočili více než 65 alb. *In Formation* 1982, *Kronos Quartet Plays Music of Thelonious Monk* (1985), *Mishima: Original Music Composed by Philip Glass* (1985), *Kronos Quartet* (1986), *Music of Bill Evans* (1986), *White Man Sleeps* (1987), *Winter Was Hard* (1988), *Terry Riley: Cadenza on the Night Plain* (1988), *Kronos Quartet Plays Terry Riley: Salome Dances for Peace* (1989), *Steve Reich: different Trains* 1989, *Black Angels* (1990), *Witold Lutoslawski: String Quartet* (1991), *Kevin Volans: Hunting:Gathering* (1991), *Astor Piazzolla: Five Tango Sensations* (1991), *Henryk Gorecki: Already It Is Dusk* (1991), *Pieces of Africa* (1992), *Short Stories* (1993), *Henryk Górecki: String Quartets Nos. 1 and 2* (1993), *Morton Feldman: Piano and String Quartet* (1993), *At the Grave of Richard Wagner (Liszt/Berg/Webern)* (1993), *Bob Ostertag: All the Rage* (1993), *Night Prayers* (1994), *Kronos Quartet Performs Philip Glass* (1995), *Released: 1985-1995* (1995), *Howl, U.S.A.* (1996), *Oswaldo Golijov: The Dreams and Prayers of Isaac the Blind* (1997), *Tan Dun: Ghost Opera* (1997), *Early Music* (1997), *Kronos Quartet Performs Alfred Schnittke: The Complete String Quartets* (1998), *John Adams: John's Book of Alleged Dances/Gnarly Buttons* (1998), *Kronos Quartet: 25 Years* (1998), *Dracula: Soundtrack by Philip Glass* (1999), *Requiem for a Dream: Soundtrack by Clint Mansell* (2000), *Cronos Caravan* (2000), *Steve Reich: Triple Quartet, Music for a Large Ensemble, Electric Guitar Phase* (2001), *Terry Riley: Requiem for Adam* (2001), *Nuevo* (2002), *Alban Berg: Lyric Suite* (2003), *Harry Partch: U.S. Highball* (2003), *Peteris Vasks: String Quartet*

No. 4 (2003), Mugam Sayagi: Music of Franghiz Ali-Zadeh (2005), You've Stolen My Heart - Songs from R.D. Burman's Bollywood (2005), The Fountain: Music by Clint Mansell (2006), Henryk Górecki - String Quartet No. 3 (2007), Kronos Quartet Plays Sigur Rós (2007), Terry Riley: The Cusp of Magic (2008), Kronos Plays Holmgreen (2008), Floodplain (2009), Rainbow: Music Of Central Asia Vol. 8 (2010), UNIKO (2011), Steve Reich: WTC 9/11, Mallet Quartet, Dance Patterns (2011), Music of Vladimir Martynov (2011), Under 30 Project: 1-4 (2013), Aheym: Kronos Quartet plays music by Bryce Dessner (2013), Noah: Music from the Motion Picture (2014), A Thousand Thoughts (2014), Kronos Explorer Series (2014), Sunrise of the Planetary Dream Collector: Music of Terry Riley (2015), Tundra Songs (2015), One Earth, One People, One Love: Kronos Plays Terry Riley (2015), Beyond Zero: 1914-1918 (2015), Requiem for a Dream (2016), The Sea Ranch Songs (2016) Green Ground (2016), Ladilikan (2017), Folk Songs (2017), Clouded Yellow (2018), Landfall (2018). Z výčtu alb lze vidět, že kvarteto natočí často i 2 až 3 alba ročně, což je při jejich koncertní aktivitě obdivuhodné.

Kromě koncertování se kvarteto věnuje vzdělávání mladých umělců a studentů. Pořádají mistrovské kurzy, vedou semináře a podporují další vzdělávací programy v amerických městech společně s organizací *Kaufman Music Center's Face the Music* či *Washington Performing Arts and District of Columbia Public Schools*. Nedávno také kvarteto vytvořilo nové edukační programy s *Mount Royal University Conservatory*, *Holland Festival* a *New York University Abu Dhabi*.

Veškeré aktivity Kronos kvarteta zařizuje nezisková organizace *Kronos Performing Arts Association* (KPAA). Společnost zajišťuje a financuje nejen turné, koncerty a představení, ale také vzdělávací semináře a programy a v neposlední řadě také *Kronos festival* pořádaný v San Francisku.

Kronos Quartet společně s organizací *Kronos Performing Arts Association* pořádá již pátým rokem v San Francisku KRONOS FESTIVAL. Na třídním festivalu se každoročně představuje široká škála umělců, hudebníků, improvizátorů, experimentátorů, zpěváků a básníků ze všech koutů světa. Mimo to zde Kronos Quartet vždy uvede premiéru skladeb napsaných pro projekt *Fifty for Future*. Po jejich uvedení jsou teprve zveřejněny na webu nahrávky a partitury. Součástí festivalu je také účast studentů v rámci jejich vzdělávání.

V rámci edukační činnosti zahájila asociace Kronos Performing Arts Association ve spolupráci s Carnegie Hall v roce 2015 program *Fifty for Future*. V rámci tohoto projektu zveřejňuje postupně kvarteto na svých webových stránkách 50 nových děl pro smyčcové kvarteto, které jsou zdarma ke stažení a jsou určena výhradně pro začínající soubory. Kvarteto čerpá ze svých dlouholetých zkušeností a spolupráce s řadou významných umělců, kteří reprezentují vysokou uměleckou úroveň, stylistiku a hudební rozmanitost nejrůznějších kultur. Vytvoření děl bylo zadáno 25 mužům a 25 ženám s cílem vytvořit kvalitní instruktivní literaturu pro hru v současném kvartetu. Cílem projektu je vytvořit knihovnu s padesáti díly, které povedou mladá začínající kvarteta k rozvoji a zdokonalování dovedností potřebných pro hru skladeb 21. století. Zakladatel tohoto projektu David Harrington říká: „*Co by se stalo, kdybychom mohli díky naší mnohaleté práci se stovkami skladatelů z různých koutů světa vytvořit neuvěřitelně zajímavou a zábavnou hudbu, která by mohla sloužit další generaci jako odrazový můstek do světa objevů?*“¹⁰.

Koncepce celého projektu je rozdělena do pěti bloků, tedy pěti let, od sezóny 2015/2016 až do 2019/2020. V každém roce je několik autorů, kteří poskytnou své dílo, vysvětlivky, nahrávku a informace o sobě. V první sezóně 2015/16 se představili skladatelé: klavíristka a skladatelka s ázerbajdžánským původem Franghiz Ali-Zadeh, americký skladatel Ken Benshoof, malijský hráč na balafon Fodé Lassana Diabaté, americká zpěvačka, houslistka Rhiannon Guddens, skladatel Yotam Haber, houslový virtuóz, člen Adritti kvarteta Garth Knox, kanadská zpěvačka Taya Tagaq, nizozemský skladatel Merlijn Twaalfhoven, srbská skladatelka a umělkyně Aleksandra Vrebalov, skladatelka a světová hráčka na čínskou pipu Wu Man. V druhém roce 2016/2017 se představila americká umělkyně Laurie Anderson, americký skladatel původem z indiánské rezervace Navajo Raven Chacon, Guillermo Galindo, skladatel Philip Glass, polský autor Aleksander Kościów, kanadská zvuková umělkyně Nicole Lizée, anglická umělkyně Anna Meredith, indická houslistka Kala Ramnath, švédská autorka Karin Rehnqvist, američan Trey Spruance. Třetí rok 2017/2018 obohatili knihovnu egyptský autor Islam Chipsy, houslistka a klavíristka

¹⁰ HARRINGTON, David. *About Kronos' Fifty for the Future* [online]. © 2019 Kronos Quartet [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: <https://kronosquartet.org/fifty-for-the-future/about>

Citace z originálu: „What would happen if we could, through our years of working with hundreds of composers from many places, make a body of incredibly interesting, fun music that could serve the next generation as a launching pad to a world of discovery?“

Aftab Darvishi, tabla virtuóz zakir Hussain, americká violoncellistka a skladatelka Joan Jeanrenaud, zpěvačka a skladatelka Erin Gee, hráčka na korejský nástroj Haegeum Soo Yeon Lyuh, americký skladatel Tod Machover, litevská skladatelka Onutė Narbutaitė, ruský houslista a skladatel Yevgeniy Sharlat, kytarista Stephen Thelen. V sezóně 2018/19 se představili či ještě představí Bryce Dessner, kolumbijský muzikant Mario Galeano Toro, americká bicistka a skladatelka Susie Ibrira, americká hudební skladatelka a experimentátorka Jlin, taiwanská skladatelka Lu Yun, ruský skladatel Vladimír Martynov, Missy Mazzoli, japonka Misato Mochizuki, americký "otec minimalismu" Terry Riley, klarinetista Henry Threadgill. V posledním roce projektu 2019/2020 nabídnou své skladby skladatelé: Mark Applebaum, kytarista a skladatel Rafiq Bhatia, zpěvačka Hawa Kassé Mady Diabaté, houslistka a skladatelka Alexandra du Bois, kontrabasista Barry Guy, několikanásobná vítězka Grammy Angélique Kidjo, hobojistka Sky Macklay, indická skladatelka a hráčka na sarangi Aruna Narayan, všestranný hudebník Charlton Singleton a violoncellista Paul Wiancko.

Všichni účastníci projektu jsou významnými hudebními osobnostmi s vysokou uměleckou úrovní, které rozhodně mají co předat mladší generaci. Tento projekt je jediný svého druhu.

Kvarteto je i v současné době velice činné. Každý rok stráví pět měsíců na turné po koncertech, festivalech a klubech po celém světě včetně Carnegie Hall, Barbican v Londýně, Opery v Sydney, Haydnově sálu v Esterházyho paláci a na mnoha dalších významných místech.

Za svou více než čtyřicetiletou kariéru se stal Kronos jedním z nejslavnějších a nejkreativnějších souborů na světě. Odehráli tisíce koncertů po celém světě, nahráli přes 60 alb a z jejich četných spoluprací s jinými umělci provedli přes 950 děl.

Českou republiku navštívili v letech 1991, 1997 a 2000 v rámci Pražského jara. Dále v roce 2004 na festivalu Struny podzimu. Zatím poslední vystoupení na tuzemské půdě bylo v roce 2012, kdy uvedli skladbu Uniko finského akordeonisty Kimmo Pohjonen na festivalu Colours of Ostrava. Kvarteto získalo celou řadu prestižních ocenění, z nichž k nejvýznamnějším patří švédské ocenění Polar Music Prize a Avery Fisher Prize.

Obsazení kvarteta se za jejich dlouhé působení několikrát změnilo, avšak střídali se pouze violoncellisté. Již od začátku je na pozici prvního houslisty zakládající člen David Harrington, druhý houslista John Sherba a violista Hank Dutt. První violoncellistkou kvarteta byla Joan Jeanrenaud, která v něm působila od založení do roku 1999. V tomto roce ji vystřídala Jennifer Culp, která v kvartetu setrvala do roku 2005, kdy s nimi začal spolupracovat violoncellista Jeffrey Zelger. Toho v roce 2013 vystřídala korejka Sunny Jungin Yang, která hraje se souborem doposud.

David Harrington je zakladatelem a zároveň hudebním ředitelem Kronos kvartetu. Narodil se 9. září 1949 v oregonském Portlandu. Svůj život zasvětil kvartetu a hledání nových východisek kvartetní hudby.

John Sherba začal hrát na housle již ve čtyřech letech. Narodil se 10. prosince 1954 ve Visconsinu.

Hank Dutt se narodil 4. listopadu 1952 v americkém státě Iowa. V dětství začal hrát na housle a až na střední škole přešel na violu.

Sunny Yang se narodila v Jižní Koreji, ale velmi brzy s rodiči emigrovala do Jihoafrické republiky. Violoncello vystudovala na *Royal Northern Conservatory of Music in Manchester* ve třídě violoncellisty Ralpa Kirshbauma. O svém působení v kvartetu říká: *„Jsem neuvěřitelně nadšená, že jsem se připojila ke Kronosu. Kvartet mi byl vždy inspirací a nikdy se mi nesnilo o tom, že jednoho dne budu součástí tohoto fantastického a jedinečného souboru. Těším se na vytváření a sdílení vzrušující hudby se svými novými kolegy.“¹¹*

Kvarteto se vyznačuje vysokou uměleckou vyspělostí jednotlivých hráčů. Všichni jsou technicky velice zdatní a tónová kultura celého uskupení je obdivuhodná

¹¹ *Kronos Quartet Welcomes New Cellist, Sunny Jungin Yang* [online]. © 2019 Kronos Quartet, 28.2.203n. l. [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: <https://kronosquartet.org/news/article/kronos-quartet-welcomes-new-cellist-sunny-jungin-yang>

Citace z originálu ... “I’m unbelievably thrilled to be joining Kronos!” Yang says. “The Quartet has always been an inspiration to me, and I never dreamed that one day I would be part of this fantastic and unique ensemble. I’m looking forward to creating and sharing exciting music with my new colleagues.”

ať už interpretují díla hudebních klasiků či skladby současných autorů vážné hudby. Všichni členové kvarteta mají cit pro jazz a škála jejich repertoáru je velice široká. Kvarteto svým zaměřením oslovuje především mladé umělce i recipienty a snaží se v nich vzbudit zápal k současné artificiální kvartetní hudbě a vést je k jejímu pochopení a procítění.

3.2 Vision String Quartet

Soubor byl založen v roce 2012 v německém Berlíně. Za svou poměrně krátkou existenci se uskupení etablovalo jako jedno z nejlepších mladých smyčcových kvartet. Vedle klasického repertoáru se zaměřují také na vlastní tvorbu, ve které se mísí hudba mnoha různorodých žánrů včetně jazzu. Cílem

Obrázek 2 Vision String Quartet

skupiny je vytvořit jakousi integritu mezi tradiční klasickou hudbou a novými proudy, zaměřují se na jejich propojení a to, jak hudbu vnímá publikum. Typické pro jejich vystoupení je, že hrají většinou dlouhé koncerty zcela z paměti.

Kvarteto experimentuje nejen se zvukem, ale také s celkovým formátem koncertu včetně choreografie a osvětlení. Koncepti koncertů řeší i sistry světla. Zajímavým počinem byl jejich koncert v úplné tmě. Zcela novou tvůrčí dimenzi do jejich představení vnesla spolupráce s renomovaným tanečníkem a choreografem Johnem Neumeierem.

Své umění již předvedli v mnoha významných sálech jako například v lipském Gewanhausu, Konzerthausu v Berlíně či v sále Lucemburské filharmonie. Kvarteto se zúčastnilo také řady prestižních festivalů jako je Lucerne Festival nebo Rheingau Music Festival. Přestože má soubor za sebou velmi krátkou historii, získal již celou řadu ocenění. Mimořádně plodným byl v tomto směru rok 2016. Na počátku roku získali hráči ocenění v prestižní soutěži Felixe Mendelssohna Batholdyho v Berlíně, v listopadu obdrželi Würth Prize a úspěšní byli také na konci roku v International

Concours de Génève. V roce 2018 převzali rovněž velmi prestižní ocenění za komorní hudbu Jürgen Ponto Foundation. Složení kvarteta je:

Jakob Encke - první housle

Daniel Stoll - druhé housle

Sander Stuart - viola

Leonard Disselhorst – violoncello

Umělci společně studovali v Berlíně pod vedením Artemis Quartet a také pod vedením prof. Güntera Pichlera z Alban Berg Quartet v Madridu. Mezi jejich další učitele patřili např. Gerhard Schulz, Heime Müller či Eberhardt Feltz. Účastnili se také řady mistrovských kurzů.

Členové kvarteta jsou hráčsky na vysoké úrovni. Charakteristickým znakem jejich koncertů je hraní z paměti a také jejich brilantní souhra, která je i na záznamech z živých vystoupení zcela bezchybná. Těžištěm jejich interpretace je experimentování se zvukem především na jazzovém podkladě. Jejich hra je živelná, rytmicky přesná a výrazově přesvědčivá. Soubor oslovuje jak posluchače vážné hudby, tak příznivce jazzu a improvizace.

3.3 Ebéne Quator

„*Smyčcové kvarteto, které se snadno promění v jazzovou kapelu,*“¹² napsal Allan Kozzin o koncertě Ebéne kvarteta v recenzi New York Times.

Uskupení vzniklo ve Francii v roce 1999 původně jako rozptýlení čtyř mladých hudebníků při studiu. Jejich výkony však vyvolaly natolik silné reakce, že se rozhodli společně vyrazit na profesionální komorní dráhu.

¹² KOZINN, Allan. A String Quartet That Can Easily Morph Into a Jazz Band. *The New York Times* [online]. © 2019 The New York Times Company, 28.2.203n. l., 13.3. 2009 [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2009/03/14/arts/music/14eben.html>

Jejich styl nelze charakterizovat jedním slovem. Kvarteto hraje tradiční klasickou hudbu, ale také volně sdružuje různé styly, které se prolínají především do jejich improvizací na filmovou hudbu. Typickou ukázkou jejich živelného, charismatického hraní, stylově

Obrázek 3 Ebène Quator, zleva Pierre Colombet, Gabriel Le Magadure, Marie Chikemme a Raphaël Merlin.

postaveného na rozmezí jazzu, crossoveru a klasické hudby je úprava známé písně z filmu Pulp

Fiction.¹³ Bez ohledu na žánr, hrají vždy s citelnou vášní a zápallem. Umělecká úroveň všech členů je vysoká a již od začátku svého působení sbírají díky svému autentickému projevu pozitivní kritiky. Díky novému přístupu k tradiční hudbě a otevřenému střetnutí s novými formami si získali přízeň širokého publika složeného především z mladých posluchačů. Své znalosti předávají v pravidelných kurzech na Conservatoire Supérieur v Paříži, pořádají kurzy na Colburn School v Los Angeles, School of Music & Fine Arts in Fontainebleau a na festivalu Verbier.

V roce 2003 oslovilo soubor Ebène Quator několik milovníků hudby z francouzského venkova Vicq-sur-Gartempe, jež chtěli kulturně obohatit toto malé městečko. Pozvali proto tehdy ještě studující kvarteto na koncert a navázali spolupráci. V roce 2008 tato spolupráce vyústila každoroční festival Les Chaises Musicales, jehož hlavním představitelem je Ebène kvartet spolu s dalšími hosty. Letošní rok zde proběhne již 11. ročník tohoto festivalu.

¹³ Ebene Quartet (Quator Ebène) plays Pulp Fiction – Misirlou, 9.10.2008, In: Youtube [online], [cit. 2019-06-16]. Dostupné z:

https://www.youtube.com/watch?v=SAPsILYF9Mo&list=RDEMRi1DYjfRPOZ_aweSsCBkyw Kanál uživatele medici.tv.

Za svou kariéru nahrálo kvarteto 18 alb¹⁴. Mezi nahrávkami klasické hudby Haydna, Mozarta, Mendelssohna či Bartóka jsou také kvalitní jazzová alba jako například Fiction z roku 2010 či crossoverová deska Brasil z roku 2014.

Kvarteto nyní pracuje na projektu *Beethoven around the World*. V roce 2014 byl soubor pozván do Carnegie Hall v New Yorku, kde mají v roce 2020 vystoupit s kompletním provedením

Obrázek 4 mapa koncertů projektu Beethoven around the World

Beethovenových smyčcových kvartetů k příležitosti skladatelova 250 letého jubilea. Toto pozvání vedlo k myšlence nenechat tento velkolepý počín jen posluchačům New Yorku, ale dovést ho celému světu. Od dubna 2019 do května 2020 zahraje kvarteto tento program na 40 koncertech v 18 zemích světa a na šesti kontinentech. Hlavním tématem a poselstvím celého projektu je sdílení kulturních rozdílů. Koncerty projektu budou nahrávány a v roce 2020 by měly vyjít pod značkou Erato/Warner. Málokteré kvarteto mělo v historii odvahu nahrát desku ze živých koncertů, členové Ebéne však nechtěli nahrávku ochudit o jedinečnou vášeň a spiritualitu, kterou má vystoupení před diváky.

Po celou dobu jejich celosvětového turné bude umělce následovat filmový štáb, který na konci roku 2020 vytvoří dokumentární film.

¹⁴ DANIEL CASIMIR - EROS & THANATOS (2003), FRANZ JOSEPH HAYDN (2006), BELA BARTOK (2007), CLAUDE DEBUSSY, GABRIEL FAURE & MAURICE RAVEL (2008), JOHANNES BRAHMS (2009), jazzová deska FICTION // 2010with Richard Héry (drums), W.A. MOZART (2011), FICTION - LIVE AT THE FOLIES BERGERE v roce 2011 ve spolupráci s bubeníkem Richardem Herym, GABRIEL FAURE (2011,2012), FELIX & FANNY MENDELSSOHN (2013), crossoverové album z roku 2014 BRAZIL ve spolupráci se Stacey Kent, MENAHEM PRESSLER, A 90th BIRTHDAY CELEBRATION (2014), Franz Schubert (2016), MENAHEM PRESSLER - THE PIANIST (2016) a ETERNAL STORIES (2017)

„Emocionální a intelektuální síla Beethovenových skladeb silně působí na lidstvo svým osvícenstvím. Film se pokusí ověřit, jak tento ideál obstojí na různých územích. Jak bude tato hudba přijímána na předměstí Philadelphie? Nebo ve vídeňském Konzerthaus? Nebo na saharské bushi? Jak bude rezonovat s tak diametrálně odlišnými kulturami?“¹⁵

Složení kvarteta se za dobu působení několikrát změnilo. Jako první houslista zde působí Pierre Colombet, druhé housle hraje Gabriel Le Magadure. Do roku 2015 působil v kvartetu violista Mathieu Herzog. Na jeho místo v témže roce nastoupil Adrien Boisseau, který zde působil dva roky. Od roku 2017 zastává místo violy Marie Chilemme. V současné době hraje kvarteto ve složení:

Pierre Colombet – první housle

Gabriel Le Magadure – druhé housle

Marie Chilemme – viola

Raphaël Merlin – violoncello

Všichni členové kvarteta ovládají techniku svých nástrojů dokonale. Jejich provedení Beethovenových kvartetů, ale i crossoverových a jazzových skladeb je charakteristické především širokou dynamickou paletou, kterou společně dokáží vytvořit. Soubor oslovuje široký okruh recipientů jak klasické hudby, tak i jazzu.

¹⁵ 2019, *A WORLD TOUR IN 7 STAGES: A DOCUMENTARY* [online]. [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: <https://www.quatuorebene.com/beethoven-around-the-world-engl>

Citace z anglického originálu „The emotional and intellectual might of Beethoven's works powerfully conveys the humanity which was the very spirit of the Age of Enlightenment. The film will test out the truth of this ideal in the field: how will this music go down in the suburbs of Philadelphia? Or in Vienna's Konzerthaus? Or the Sahel bush? How will it resonate with cultures so diametrically opposed? „

3.4 Atom String Quartet

Toto poměrně mladé smyčcové kvarteto patří mezi nejlepší jazzová kvarteta na území Polska a i v mezinárodním měřítku je to zajímavý soubor. Zcela zřetelným východiskem jejich tvorby je hledání nových zvukových možností a kombinace žánrů a v neposlední řadě improvizace. Kompozice jsou postaveny především na neobvyklých zvukových

Obrázek 5 Atom String Quartet

aranžích, které místy ani nezní jako smyčcové kvarteto. Tak jako u většiny souborů těžké přesně definovat přesný hudební styl. Za stěžejní východisko můžeme považovat jazz, ale v jejich díle, tvorbě a interpretaci je znát inspirace soudobé a klasické hudby, orientální hudby a polského folklóru.

Kvarteto vzniklo v roce 2010. Hned o rok později zvítězilo na prestižní soutěži Jazz Grand Prix, která se konala v rámci Bielske Zadymky Jazzowe. Od té doby se účastnili mnoha velkých jazzových festivalů po celé Evropě např. v Paříži, Manchesteru, Salzburku, Madridu a mnoha dalších. Soubor se v letech 2015 a 2018 účastnil jako jediný polský soubor evropského jazzového veletrhu Jazzhead¹⁶ v Brémách.

Za svou kariéru nahrálo kvarteto čtyři alba, na kterých jsou jejich autorské skladby. Jako první vznikla v roce 2011 deska *Fade In*, která získala ocenění Fryderyk Awards za nejlepší jazzový debut roku, o rok později album *Places*. V roce

¹⁶ Veletrh Jazzhead je nejdůležitějším místem pro setkání mezinárodní jazzové scény. Veletrh nabízí možnost setkání umělcům, producentům, organizátorům akcí, médiím, nahrávacím labelům a agenturám a tímto patří k významným obchodním akcím. Součástí veletrhu jsou také odborné konference, koncerty, showcasy, ale také festival Clubnight. Jazzhead má více než 3000 účastníků z 60 zemí světa.

2016 kvarteto nahrálo desku *Atomsphere* a o rok později desku *Seifert*, ve které hráči interpretují hudbu geniálního polského jazzového houslisty Zbigniewa Seiferta¹⁷.

Kromě vlastních nahrávek spolupracuje kvarteto s celou řadou polských i zahraničních umělců a osobností a tvoří řadu projektů a alb. Úzkou spoluprací navázali například se zpěvákem Bobby McFerrinem, pianistou Gilem Goldsteinem, zpěvačkou Annou Marií Jopek, pianistou Vladislavem "Adzik" Sendeckim, zpěvačkou Aga Zaryanou, klavíristou Januszem Olejniczakem, pianistou Christopherem Herdzinem nebo hudebníkem Andrzejem Smolikem. Dále to byly také významné orchestry jako Sinfonia Varsovia, Sinfonietta Cracovia, Štětínská filharmonie, komorní orchestr Elbląska a další.

Kvarteto tvoří také speciální živé koncerty a speciální projekty. Pro svou vysokou uměleckou úroveň často nahrávají s dalšími umělci. Slyšet je můžete na nahrávkách řady polských umělců např. nahrávka Rafala Grzaka „Atom akordeon kvintet“ nebo „Osmý plán“ Natalie Kukulské.

Kvarteto získalo řadu ocenění např. „Grand Prix Asociace milovníků hudby“ v kategorii Nadzieja Melomanów v roce 2010, „Złote Gęśle“ na XV Festiwalu Folkowym Polskiego Radia Nowa Tradycja v roce 2012, v roce 2015 ocenění „Mateusza Trójki“ v kategorii Muzyka Jazzowa – Wydarzenie a cenu Zespół z roku 2016.

David Lubowicz pochází z hudební rodiny. Vystudoval na Hudební Univerzitě Fryderika Chopina ve Varšavě v houslové třídě prof. Konstanta Andrzeje Kulka a také jazzové housle. Za svou kariéru zvítězil v mnoha soutěžích. Kromě hraní na housle se také věnuje kompozici a aranžování skladeb.

Matthew Smoczyński rovněž vystudoval housle na Hudební Univerzitě Fryderika Chopina ve Varšavě ve třídě Andrzeje Gębski. Účastnil se řady významných soutěží a festivalů po celém světě. Stal se vítězem Mezinárodního jazzové houslové soutěže Zbigniewa Seiferta. Jeho zájmem je především komorní hudba. Se svým bratrem Johnem Smoczyńskim a bubeníkem Alexem Zingerem založil v roce 2009 soubor *New Trio*. Mezi lety 2012 a 2016 byl Matthew prvním

¹⁷ Zbigniew Seifert (1946 – 1979) byl významný polský houslista. Narodil se v Krakově, kde studoval hudbu u prof. Stanisława Tawroszewicze. Jazzu zasvětil celý svůj život.

houslistou amerického jazzového kvarteta *Turtle Island Quartet* se kterým nasbíral cenné zkušenosti na americké jazzové scéně. V roce 2016 založil duo s violoncellistou Stephanem Braunem.

Také violista Michael Zaborski vystudoval Akademii múzických umění Frederica Chopina ve Varšavě ve violové třídě prof. Biga Richarda. Zaborski dvakrát zvítězil v polském stipendijním programu ministerstva kultury. Zúčastnil se celé řady soutěží v Polsku, Rakousku, Slovinsku a dalších zemích, kde sbíral především druhá a třetí místa. Michael se účastnil mnoha jazzových i klasických kurzů a masterclassů pod vedením významných umělců např.: Hatto Beyerle, Nobuko Imai, Siegfried Fuhrlinger, Simonida Braconi, Stefan Kamasa, Maciej Strzelczyk nebo Robert Majewski. Mimo působení v kvartetu je také členem polského symfonického orchestru Sinfonia Varsovia a také Radom Chamber Orchestra, kde je vedoucím violové sekce.

Krzysztof Lenczowski stejně jako jeho kolegové studoval na Hudební Univerzitě Fryderika Chopina ve Varšavě ve violoncellové třídě prof. Tomasze Strahla a Rafala Kwiatkowskiego. Kromě violoncella hraje na kytaru, kterou vystudoval na College of Jazz H. Majewski Varšavě u prof. Petera Lemańskiego. Krzysztof za svou kariéru nahrál více než 50 alb, z toho dvě autorská, nyní je však těžištěm jeho umělecké činnosti Atom String Quartet.

Členové tohoto tělesa jsou vynikající hudebníci s dlouholetými zkušenostmi. Jejich interpretace se vyznačuje bravurní improvizací a skvělým jazzovým cítěním. Kvarteto oslovuje díky svému zaměření především posluchače jazzové hudby a dokazuje, že smyčcové kvarteto má v jazzu své místo.

3.5 Modern String Quartet

Kvarteto vzniklo v roce 1983 v německém Mnichově a za své dlouholeté působení na hudební scéně se proslavilo v podstatě po celém světě.

Již název vypovídá o tom, že se kvarteto zaměřuje na moderní hudbu. Ve skutečnosti se jedná o zcela crossoverové těleso. V jejich repertoáru nalezneme skladby klasiků jako je Johann Sebastian Bach nebo W. A.

Mozart, dále díla Igora Stravinského a také skladby soudobých skladatelů vážné hudby např. Philipa Glasse. Zřejmá je také inklinace k jazzu, kvarteto hrává díla George Gerschwina, Milese Davise, Johna Lennona, Paula McCartneyho a mnoho dalších. Ve svém projevu kvarteto překračuje hranice uměleckých směrů a kreativně přechází do umění volné improvizace. Jednoznačné zařazení do kategorie klasické hudby nebo jazzu není možné.

Obrázek 6 Modern String Quartet

Za svou kariéru již odehráli více než 2500 koncertů a natočili 20 alb. Během toho spolupracovali s celou řadou hudebních osobností např. zpěvák Konstantin Wecker, vynikající jazzový klavírista Wolfgang Dauner, bubeník Tony Williams, saxofonista Charlie Mariano a Klaus Doldinger,, pianista Joe Haidera , zpěvačka Mercedes Sosa nebo Joan Baez.

Od roku 1988 jezdí kvarteto na turné po celém světě. Zúčastnili se mnoha jazzových, avantgardních i klasických hudebních festivalů.

1986 Internationale Jazzwoche Burghausen

1991 Leverkusener Jazztage, Jazzfestival Beograd

1992 Internationale Jazzwoche Burghausen, International Arts Festival v Tel Avivu

1993 Nancy Jazz Pulsation

1998 Schleswig-Holstein Musikfestival

1999 Leverkusener Jazztage, Internationale Meraner Musikwochen, Internationale Jazzwoche Burghausen, Internationale Bachakademie Stuttgart, Musikfestspiele

Potsdam Sanssouci, Schleswig-Holstein Musikfestival, Styriarte v Grazu

2000 Berliner Festwochen, MDR-Musiksommer, Heidelberger Frühling, Schleswig-Holstein Musikfestival
2001 Bregenzer Festspiele, 4Jazzfestival Lodz/Polen, Heidelberger Frühling, Händelfestspiele v Halle
2002 Europäisches Klassikfestival Ruhr, Festspiele Mecklenburg-Vorpommern, Europäische Festwochen Passau, Internationale Jazzwoche Burghausen
2003 Rheingau Musikfestival, Schleswig-Holstein Musikfestival
2004 Eröffnungskonzert Kulturforum Fürth, Palatia Jazzfestival Burg Trifels/Annweiler, Lausitzer Musiksommer Bautzen, Internationale Meraner Musikwochen
2005 Leverkusener Jazztage, Frauenfeld/Schweiz, Händelfestspiele Bad Lauchstätt, Konzertkirche Neubrandenburg, Sommerliche Musiktage Hitzacker, Händelfestspiele v Halle
2006 Schleswig-Holstein Musikfestival, Jazzfestival v Drážďanech, Styriarte v Grazu, Jazzfestival „Generations 2006“
2007 Internationales Kammermusikfestival „EuroKlassik“ v Praze, Morgenland Festival Osnabrück, Singapore Arts Festival, Schleswig-Holstein Musikfestival
2008 Nordlysfestivalen Tromsø/Norwegen
2009 Rheingau Musikfestival
2010 Ruhrtriennale Jahrhunderthalle Bochum, Heidelberger Frühling
2011 White Lights Festival New York City, Palatia Classic Festival Schloss Villa Ludwigshöhe, Festival van Vlaanderen Kortrijk, Festival van Vlaanderen Mechelen
2012 Festival Tonfolgen v Bonnu
2013 Kammermusiktage Herrenchiemsee, Bodenseefestspiele, Festival Tonfolgen v Bonnu
2015 Münchner Opernfestspiele v Mnichově

Členové kvarteta jsou již od začátku stejní.

Joerg Widmoser – 1. housle

Winfried Zrenner – 2. housle

Andreas Hoericht - viola

Thomas Wollenweber – violoncello

Toto uskupení výborných hudebníků oslovuje svým širokým repertoárem jak posluchače klasické hudby, tak příznivce jazzu. Osobité jsou jejich jazzové úpravy a improvizace, ve kterých se rovnocenně představují všechny nástroje s využitím nejrůznějších technik hry. V jejich interpretaci převládá spíše střední dynamika bez větších výkyvů.

3.6 Danish String Quartet

Skandinávské těleso Danish String Quartet vzniklo oficiálně v roce 2001. Jeho historie však sahá poněkud dál. Houslisté Frederik Öland a Rune Tonsgaard Sørensen a violista Asbjorn Nørgaard se jako děti seznámili na hudebním táboře na dánském venkově. Tehdy započalo jejich přátelství a také společné hraní. Zpočátku to byla jen zábava, ale postupně se objevoval potenciál souboru. Vše bylo završeno v roce 2008, kdy se k nim přidal norský violoncellista Fredrik Schøyen Sjølin a začalo nejúspěšnější období tohoto poměrně krátce působícího souboru.

Obrázek 7 Danish String Quartet

Soubor má ve svém repertoáru velkou základnu klasické hudby a to především Brahmse, Haydna, Mozarta a mnoho dalších. Kromě toho je jejich repertoár silně založen na skandinávských autorech především Carla Nielsena či současného dánského skladatele Hans Abrahamsen. Kvarteto se však významně věnuje také skandinávskému folklóru. Společně natočili dvě alba, která kompletují mnoho severských tradičních melodií v aranži pro smyčcové kvarteto. První s názvem *Wood Works* (vydalo Dacapo) z roku 2014 a druhé natočené v roce 2017 s názvem *Last Leaf* (vydalo EMC Records). Album *Last Leaf* zahrnuje také vlastní kompozice členů kvarteta. Členové kvarteta jsou:

Asbjorn Nørgaard se narodil v roce 1984. Vystudoval na Královské dánské hudební akademii v Kodani. Je zakládajícím členem souboru Danish String Quartet a také dua violy a akordeonu s názvem Inviolata. S oběma soubory slaví velké

úspěchy. Kromě toho působil jako orchestrální hráč v Kodaňské filharmonii a Národním dánském komorním orchestru.

Rune Tonsgaard Sørensen narozen v roce 1983 se jako dítě učil hrát na akordeon, od pěti let se však úspěšněji věnoval hře na housle. Již od dětství se věnoval lidové hudbě. Nyní působí jako koncertní mistr Kodaňské filharmonie a také vyučuje.

Fredrik Schøyen Sjölin se narodil v roce 1982 v Norsku a je jediným norským členem kvarteta. Na violoncello začal hrát v šesti letech v hudební škole v norském Trondheimu. Po absolvování střední školy se přestěhoval do Stockholmu a začal studovat u švédského violoncellisty Torlief Thedéena. V roce 1996 Frederik vyhrál norskou národní soutěž pro mladé smyčcové hráče a o dva roky později získal druhou cenu v soutěži „EMCY“. Vystupoval jako sólista s několika norskými orchestry.

Frederik Öland narozený v roce 1984 studoval u Sergueie Aziziana v Kodani a poté v Berlíně. V roce 2009 se stal koncertním mistrem Kodaňské filharmonie a začal učit housle na Královské dánské akademii hudby. Frederik Öland získal nejružnější ocenění např. grant od Jacob Gade Foundation nebo Leonie Sonning Foundation. Několikrát se představil jako sólista s kodaňskou filharmonií.

Projev kvarteta je na vysoké umělecké úrovni. Jejich hra se vyznačuje perfektní intonací, energičností, širokou škálou užívané dynamiky a zcela zjevným hudebním zápallem a cítěním. Vysokou uměleckou úroveň má jak jejich provedení klasických hudebních děl, tak i skandinávského folklóru, který zprostředkovávají citlivě, emocionálně a působivě.

3.7 Tana String Quartet

Kvarteto vzniklo v roce 2010 a jejich hlavním cílem bylo prezentovat soudobý repertoár a posílit vztah mezi skladatelem a performerem. V repertoáru mají díla klasických skladatelů, ale často představují skladby, které stírají hranice žánrů a stylů.

Členové kvarteta společně studovali u významných učitelů, jako byl např. Gabor Takacs, Alfred Brendel, Paul Katz, Alasdair Tait, David Alberman, Natalia Prishepenko, Andrés Keller, Raphael Cendo, Yann Robin a další.

Soubor je držitelem řady mezinárodních ocenění např. Cena nadace ProQuartet-CEMC nebo cena Svazu belgických skladatelů. Umělci každoročně vystupují na prestižních festivalech a koncertech po celém světě.

Kvarteto Tana je významným průkopníkem v oblasti nových technologií. Zabývají se elektronickou hudbou a spolupracují s nejvýznamnějšími středisky celého světa jako je pařížský IRCAM, dále středisko Henriho Pousseura, ArtZoyd nebo GMEM. Uskupení jako vůbec první vytvořilo nahrávku skladby *Nalit* peruánského skladatele Juana Gonzala Arroya, kterou nahráli v roce 2015 na hybridní nástroje, jež jsou připojeny k počítači a jejich zvuky jsou modifikovány.

Nový systém je významným příspěvkem k elektronické hudbě. Kvarteto získalo podporu mnoha francouzských institucí jako je SACEM, „Musique Nouvelle en Liberté“, DRAC nebo „Fonds pour la Création Musicale“.

Hudebníci společně za svou kariéru vydali zatím čtyři alba. První z roku 2012, na kterém představili první dva kvartety Davida Achenberga. V roce 2014 to bylo album *Le ciel retrouvé* na němž jsou zaznamenány skladby francouzského skladatele Jacques Lenota. Ve stejném roce natočili CD stejného autora s názvem *Et il regardait le vent*. V roce 2016 to bylo CD *Shadows*, na kterém jsou skladby Raphaela Cenda a Francka Bedrossiana.

Zatím poslední album má název *Volts* a jak již název napovídá je celé nahráno na hybridní nástroje. Album Volty zcela mění vnímání dočasné instrumentální formy a dá se označit za milník v historii smyčcového kvarteta. Hráči si vytvořili vlastní nástroje, se kterými jsou schopni v počítačovém programu téměř čehokoli. Pět skladeb na tomto CD využívá veškeré technické a akustické extrémy tzv. „Tana nástroj“ (TanaInstruments). Každá skladba zkoumá hranice akustiky a elektroniky a hledá zvukové možnosti nových nástrojů. Zvuk tohoto alba je spíše experimentální vizí.

První skladba *Natura Morte con fiamme* od Fausta Romitelliho pro kvarteto a elektronickou kapelu z roku 1991 je specifické dílo vznikající elektrifikací akustického

Obrázek 8 Tana String Quartet

zvuku. Ve skladbě se vyskytuje řada expresivních kontrastů, šubání, šlehajících zvuků, syčení a elektronických perkusí. Dílo je natolik roztržité, že spíše připomíná pohon než hudební vývoj. Přesnost a intenzita vyjádření každého hráče je zde prioritou. Zcela nové zvuky přináší skladba *Smaqra* z roku 2015. Tato skladba přináší obrovskou škálu nových barev, zvuků a nuancí, které jsou zpracovány s obrovskou plasticitou. Třetí skladbou je *Clusterfuck* Remmyho Caneda z roku 2016, v níž se mísí akustika, elektronický zvuk, tření a glissanda. Skladatel zde vytváří jakési „pohyblivé zvukové prostory“.

Akustické a hudební možnosti nových nástrojů ukazují zcela nový obor činností a zvukové produkce. Předposlední skladbou alba *Volts* je skladba *Dissidence 4* z roku 2016 skladatele Christoha Havela. I tato skladba je komponovaná pro nové nástroje čtyř instrumentalistů z kvarteta. Univerzálnost těchto nástrojů přináší možnost experimentů a zcela nového průzkumu. Poslední skladbou alba je *Deejaiy* napsaná pro elektrické nástroje.

Členové kvarteta jsou:

Antoine Maisonhaute - housle

Ivan Lebrun - housle

Maxime Desert - housle

Jeanne Maisonhaute – housle

Soubor je průkopníkem v oblasti elektronické hudby nejen v oblasti komorní hudby, ale globálně. Kvarteto oslovuje užší skupinu posluchačů, kteří se zajímají o elektronickou hudbu, či hudbu 20. století.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabýval smyčcovým kvartetem, jeho podobou a postavením v současnosti. Dále jsem se věnoval tomu, jak se nynější hudební styly prolínají do kvarteta, jaký na něj mají vliv a jako příklady jsem rozebral několik významných smyčcových kvartetů působících na současné hudební scéně.

Mým cílem bylo poukázat na to, jak se do smyčcového kvarteta adaptuje nespočet současných hudebních stylů a směrů a díky tomu vznikají zcela nové syntézy, které otevírají nové možnosti. Nové možnosti jak pro hráče, kteří posouvají vývoj smyčcového kvarteta stále dál, ale také pro recipienty, jejichž okruh se díky implementaci nonartificiální a crossoveru rozšířil.

Pevné postavení smyčcového kvarteta v současné hudbě je důkazem, že spojení tradice a inovací funguje a díky tomu se udrželo v hudbě téměř tři sta let.

Soupis pramenů a literatury

Literatura

HRČKOVÁ, Naďa. *Dejiny hudby VI.: hudba 20. storočia*. Bratislava: Ikar, 2005. ISBN 80-551-1214-2.

NAVRÁTIL, Miloš. *Nástin vývoje evropské hudby 20. století*. Ostrava: Montanex, 1996. ISBN 80-85300-26-5.

NAVRÁTIL, Miloš. *Dějiny hudby: přehled evropských dějin hudby*. 2., brož. vyd. Ostrava: Montanex, 2013. ISBN 9788072253937.

Internetové zdroje

Atom String Quartet [online]. 2019 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <https://www.atomstringquartet.com/>

Danish String Quartet [online]. 2019 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <https://danishquartet.com/>

Ebene Quartet (Quator Ebéne) plays Pulp Fiction – Misirlou, 9.10.2008, In: Youtube [online], [cit. 2019-06-16]. Dostupné z:

https://www.youtube.com/watch?v=SApSILYF9Mo&list=RDEMRi1DYjfRPOZ_aweSsCBkyw Kanál uživatele medici.tv

Elektrofony I - do historie elektromechanických nástrojů. *Muzikus.cz: hudební portál* [online]. © 2013 MUZIKUS, 29.10.2007 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <http://www.muzikus.cz/pro-muzikanty-serialy/Elektrofony-I-do-historie-elektromechanickych-nastroju~29~rijen~2007/>

Fundacia im. Zbigniewa Seiferta [online]. Frodo sp.j., 2019 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <http://zbigniewseifert.org/en/zbigniew-seifert.html>

FLAŠAR, Martin. *ELEKTROAKUSTICKÁ HUDBA* [online]. 2015 [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps15/eah/web/media/Elektroakusticka_hudba.pdf. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav hudební vědy.

HARRINGTON, David. *About Kronos' Fifty for the Future* [online]. © 2019 Kronos Quartet [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: <https://kronosquartet.org/fifty-for-the-future/about>

HRABALIK, Petr. Nová vlna se starým obsahem. In: *Bigbít: Internetová encyklopedie rocku* [online]. 1998 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/speciaily/bigbit/clanky/188-nova-vlna-se-starym-obsahem/>

HRABALIK, Petr. Úkoly české alternativní hudby. In: *Bigbít: Internetová encyklopedie rocku* [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/speciaily/bigbit/ceskoslovensko/clanky/193-ukoly-ceske-alternativni-hudby/>

HRABALIK, Petr. Punk a new wave (nová vlna). In: *Bigbít: Internetová encyklopedie rocku* [online]. 1998 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/speciaily/bigbit/vyhledavani/nov%C3%A1%20vlna/clanky/77-punk-a-new-wave-nova-vlna/>

HRABALIK, Petr. Úkoly české alternativní hudby. In: *Bigbít: Internetová encyklopedie rocku* [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/speciaily/bigbit/ceskoslovensko/clanky/193-ukoly-ceske-alternativni-hudby/>

HRABALIK, Petr. Temný rok 1983. In: *Bigbít: Internetová encyklopedie rocku* [online]. 1998 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/speciaily/bigbit/clanky/162-temny-rok-1983/>

Jazzhead! [online]. 2019 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <https://jazzahead.de/en/>

KOZINN, Allan. A String Quartet That Can Easily Morph Into a Jazz Band. *The New York Times* [online]. © 2019 The New York Times Company, 28.2.203n. I., 13.3. 2009 [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2009/03/14/arts/music/14eben.html>

Kronos Quartet Welcomes New Cellist, Sunny Jungin Yang [online]. © 2019 Kronos Quartet, 28.2.203n. I. [cit. 2019-06-16]. Dostupné z: <https://kronosquartet.org/news/article/kronos-quartet-welcomes-new-cellist-sunny-jungin-yang>

Kronos Quartet [online]. San Francisco: © 2019 Kronos Quartet, 2019 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <https://www.kronosquartet.org/>

MELICHNOVÁ, Karla. *Česká alternativní hudba 90. let 20. století* [online]. Brno, 2015 [cit. 2019-06-27]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy. Vedoucí práce PhDr. Aleš Opekar, CSc.

MSQ: Modern String Quartet [online]. 2019 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <http://modernstringquartet.com/>

Visin String Quartet Bio. *Visin String Quartet* [online]. 2019 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <https://www.visionstringquartet.com/en/bio/>

Tana String Quartet Biographie. *Tana String Quartet* [online]. 2019 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <https://www.quatuortana.net/biographie>

The Official George Crumb Website [online]. Powered by Squarespace, 2019 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <http://www.georgecrumb.net/>